

बी. कॉम भाग 1 सेमिस्टर -1

विपणनाची मूलतत्वे

प्रकरण 1 - प्रस्तावना ,विपणन स्वरूप व व्याप्ती विपनणाचे महत्व ,
विपणन संकल्पनांची उत्क्रांती, विपणन पर्यावरण

प्रकरण 2- अ) उपभोक्ता वर्तणूक - आढावा , उपभोक्ता खरेदी प्रक्रिया -
उपभोक्ता खरेदी निर्णयावर परिणाम करणारे घटक

ब) बाजारपेठ निवड- बाजारपेठ विभागीकरण संकल्पना -
बाजारपेठ विभाजनाचे महत्व व आधार - लक्ष बाजारपेठ
निवड - वस्तू स्थानियकरण -संकल्पना व महत्व - वस्तू
भेद व बाजारपेठ विभागीकरण फरक

प्रकरण 3 - ग्रामीण विपणन - ग्रामीण विपनणाचे वाढते महत्व -ग्रामीण
विपनणाची वैशिष्ट्ये - ग्रामीण ग्राहक व ग्रामीण बाजारपेठ
संकल्पना - ग्रामीण बाजारपेठ साठी विपणन मिश्रण नियोजन

प्रकरण 4- विपनणातील अलीकडील प्रवाह - सामाजिक विपणन ,ऑनलाइन
विपणन, हरित विपणन, - विपणन माहिती पद्धत - संकल्पना
-घटक -विपणन संशोधन व त्याची प्रक्रिया

विपणनाचा अर्थ □

मानवाच्या गरजा अनंत व वाढत्या त्र्यांच्या तृप्तीसाठी अविरत प्रयत्न □ प्रथम मूलभूत व नंतर चैनीच्या गरजांची पुर्तता □ आरज पुर्ततेतूनच विपणनाची सुरवात □ वस्तू उत्पादनापासून बाजारपेठेत पोहचवे पर्यंत अनेक स्वरूपाच्या फळांयांत समाविष्ट होतात □ प्रत्येक जण प्रत्यक्ष अप्रत्यक्षपणे विपणन करत असतो □

व्याख्या □

१. टाउस्ली क्लार्क आणि क्लार्क □ “वस्तू व सेवा यांच्या मालकीचे हस्तांतरन घडवून आणणाऱ्या व त्यांच्या प्रत्यक्ष वाटपाची व्यवस्था उपलब्ध करून देणाऱ्या अशा सर्व प्रयत्नांचा समावेश विपणनात होतो . ”

◦ इन्स्टिट्यूट ऑफ मार्केटींग इंग्लंड □

“ ग्राहकाच्या ग्रंथक्तीचा अंदाज घेवून तिचे विशिष्ट वस्तू वा सेवेच्या प्रभावी मागणी मध्ये रूपांतर करण्याच्या आणि नफ्याचे वा अन्य उटीष्ट साध्य करण्यासाठी त्या वस्तू व सेवा अंतिम उपभोक्त्यापर्यंत पोहचवण्याच्या सर्व ग्रांचे संघटन व संचलन करण्याचे व्यवस्थापनाचे कार्य म्हणजे विपणन होय”

कॉन्कर्स हयुगे व मिचेल □

“ उत्पादना पासून उपभोगा पर्यंत वस्तू व सेवा
पोहचवण्याच्या फ्रांचा विपणनात समावेश होतो .
स्थान. समय व मालकी उपयोगितांची निर्मिती करण्याचे
कार्य करणारे ते अर्थशास्त्राचे एक अंग होय . ”

इ.एफ.एच.बीच .

“विपणन ग्राहकाच्या मागणीचा पाठपुरावा करणारी
प्रफ्रांचा आहे . बाजारात वस्तू व सेवांना मागणी असते
तिच्या आधारे स्वता साठी नफा व उपभोक्त्यासाठी
गरजांची पूर्तता विपणनातून साध्य होते . ”

माल्कम मँकनेअर □

“ समाजासाठी राहणीमानाची निर्मिती करणे व त्यांचे समाजाला प्रदान करणे म्हणजे विपणन होय ”.

पॉल मसूर□

“विपणन ही अशी एक प्रकृत्या आहे कि ज्यामधून समाजाला अधिक उच्च प्रकारचे राहणीमान उपलब्ध केले जाते .”

डॉ .फिलिप कोट्लर □

“विपणन ही अशी एक व्यवस्थापकीय व सामाजिक प्रक्रिया आहे कि जिच्याद्वारे व्यक्ति आणि व्यक्तिसमूह आपल्या आवश्यकता व गरजा भागवण्यासाठी मूल्य असलेली उत्पादने तयार करतात व त्यांचा दुसऱ्याशी विनिमय करतात”

विपणन वैषिष्ठे □

१. यांत वस्तु उत्पादकांपासून ग्राहकापर्यंत पोहचवण्याच्या सर्व ग्रांचा समावेश होतो .
२. वस्तूसाठी बाजारपेठ मिळवणे टिकवणे व ती वाढविणे यांत अभिप्रेत आहे .
३. ग्राहकाचे महत्तम समाधान हा विपणनाचा मूलभूत आधार आहे
४. हे कार्य वस्तूच्या स्थान समय व मालकी उपयोगितांच्या निर्मितीशी संबंधित आहे
५. केवळ वस्तू तयार करणे व विकणे यापेक्षा उपभोक्त्यांना आपल्या गरजा तृप्त करण्यासाठी आवश्यक त्या वस्तू पुरवून त्यांच्या गरजांचे समाधान करणे यांत अभिप्रेत आहे .
६. ग्राहक वर्गाची निर्मिती करणे व तो वाढवणे आणि टिकवणे यांत महत्वाचे मानले जाते .
७. हे एक व्यवस्थापनाचे महत्वाचे कार्य आहे .
८. ही एक अखंडित चालणारी प्रीगा आहे .

विपणनाची मूलभूत संकल्पना

- १ . आवश्यकता गरजा व मागण्या
- २ . वस्तू व उत्पादने
- ३ . खर्च मूल्य व समाधान
- ४ . विनिमय व्यवहार व संबंध
- ५ . विपणी किंवा बाजारपेठा
- ६ . विपणनकर्ता

विपनणाचे स्वरूप

1. व्यवस्थापकीय कार्य
2. मानवी कृती
3. आर्थिक कार्य
4. कला व शास्त्र
5. ग्राहक केंद्रित
6. ग्राहकाभिमुख
7. उद्दिष्टाभिमुख
8. विनिमय प्रक्रिया
9. बदलती प्रक्रिया
10. उपयोगीतांची निर्मिती

विपणनाची व्याप्ती

विपणनाचे विविध बाजारपेठीय दृष्टीकोन □ अभिमुखता

१ . उत्पादन अभिमुखता

२ . विफळ अभिमुखता

३ . वस्तू अभिमुखता

४ . विपणन अभिमुखता

५ . सामाजिक अभिमुखता

६ . सर्वव्यापी अभिमुखता

विपणनाचे महत्व

- अउत्पादकाच्या दृष्टीने

१. संस्थेचा उत्पन्नाचा मार्ग
२. माहितीचा पुरवठा
३. नवनिर्मिती व बदलाचे व्यवस्थापन
४. वस्तू विकासाठी दिशादर्शन
५. ग्राहक वर्ग व बाजारपेठांची निर्मिती
६. गुंतवणुकीवर योग्य लाभ
७. संस्थेचे अस्तित्व, विकास व भविष्य विपणनावर अवलंबून
८. स्पर्धेवर मात शक्य

बैश्वाहक किंवा उपभोक्त्याच्या दृष्टीने

१. आवश्यकता व गरजांची पूर्तता
२. वस्तू व सेवांचा नियमित व सोईस्कर पुरवठा
३. योग्य व वाजवी दरात वस्तू व सेवा उपलब्ध
४. उपभोगाचे समाधान प्राप्त
५. राहणीमानात वाढ व जीवन शैलीत बदल
६. ग्राहक ज्ञानात वाढ
७. वस्तू निवडीस वाव व स्वातंत्र
८. दर्जेदार व चांगल्या वस्तूंचा पुरवठा

कसमाजाच्या दृष्टीने महत्व

- १. रोजगाराची निर्मिती
- २. आर्थिक विकासास चालना
- ३. राहणीमान उंचावते
- ४. समाजाचे शिक्षण होते
- ५. सामाजिक विकास व आर्थिक प्रगती साधली जाते

डॉ अर्थव्यवस्थेच्या दृष्टीने

- १. अर्थव्यवस्थेस गती
- २. औद्योगिकरणास चालना
- ३. उद्योजकता व उपभोक्ताशीलता वाढीस लागते
- ४. आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठांची निर्मिती व निर्यात वृद्धी
- ५. मागणी पुरवठ्यात संतुलन
- ६. ग्राहक कल्याण साधले जाते
- ७. उपभोग प्रवृत्ती बदलते
- ८. अनेक अनुषांगिक सेवांचा विकास